

morja hlapé jugozahodni vetrovi ter sapo hladé. — Marokani so namešan narod iz Berberov in Arabcev; poslednji živé večinoma po mestih in se samo po jeziku ločijo od Berberov. Oboji so vere mohamedanske. Največje mesto v marokanskem cesarstvu je Maroko, ki leži v prelepej, olja in dateljnov prebogatej ravnini. Mesto ima mnogo lepih poslopij in šteje do 50.000 prebivalcev. Obdano je s srednjeveškim zidovjem, s katerega molé stolpi in mošeje z zlatimi kuplami. Ulice so ozke in umazane. — Drugo glavno mesto je Fas (Fez), ki šteje okoli 150.000 prebivalcev in leži bolj proti severu od Maroka. To mesto ima 100 mošej, veliko obrtnijo in zeló razširjeno kupéjjo. — Marokani so sploh surovi in neomikani ljudjé. Sama lenoba jih je; zato je pa posebno poljedelstvo zeló zanemarjeno in Marokanom po vaseh in manjših mestih prebivajočim treba je večkrat najhujšo lakoto prestajati. Pridelki zeló zanemarnenega zemljišča so: pšenica, ječmen, turšica, riž in sirek, ki je poglavitna hrana ubožnih ljudi. Dalje se tudi še prideluje sočivje, cukrovo trstje, bombaž, tobak, konoplje, dateljni, južno ovočje in različni les. Ako bi se Marokani bolje poprijeli poljedestva, lahko bi prav dobro izhajali in ne bilo bi jim treba pomanjkanja trpeti, ker je zemlja posebno proti atlanski morji zeló rodovitna. Živinoreja pri Marokanih stoji nekoliko bolje ter daje posebno izvrstne konje, ki niso nič slabejši od Arabskih. Redijo tudi govejo živino, ovce, osle, koze, velblode in košeniljko. — Dežela je bogata raznih kopanin, a vendar je rudarstvo popolnem zanemarjeno, kakor povsod, koder se ljudje bojé dela in samo lenobo prodajejo. Baker so užé Rimljani dobivali iz Marokanskega. — V obrtniji je najbolj razširjeno usnjarstvo; marokansko usnije in safijan znana sta po vsem svetu. — Cerkvni poglavar pri Marokanih je sultan, kateremu morajo podložniki vsacega leta desetino svojih pridelkov odrajtovati v ta blagi namen, da se porazdelí med ubožce; a ravno narobe je, sultan namreč porabi vse zase.

Po Marokanskem živi tudi okoli 100.000 židov, ki so raztreseni ne samo po večjih krajih, nego naseljeni so tudi po gori Atlantu in zelenicah Tafiletu, Tuatu in Drái. Evropljanskih kristjanov živí na Merokanskem jako malo in še to le v morskih pristaniščih.

I. T.

O vitezih.

Vitezstvo se je rodilo v zapadnej Evropi in njegovi početki se zasledé užé v 10. stoletji po rojstvu Kristovem. Takrat še nij bilo takih postav za ljudsko varnost, kakoršne imamo zdaj, in le debela pest močnejšega je razsojevala pravico. Kdor je kako krivico trpel, moral je sam sebe braniti ter si sam priboriti pravico, in če je bil slabejši od svojega nasprotnika, moral je podleči, da si je imel pravo. Tu se ustanovi nagloma posebni vitežki stan v ta namen, da bi branil slabe in neoborožene ljudi. Vladike, posestniki širnih zemljišč, poljá, lok in lesov, jeli so staviti trdne gradove po vrhovih na nepristopnih mestih, obdávši je z globocimi prekopi, čez katere se je moglo le preko visečega mosta priti do grajskih vrat. Večkrat je bil še ta jedini most po noči kvišku vzdignjen. Grad je imel vselej vsaj po jeden visok, navadno okrogel stolp, v katerem so bili globoko pod zemljo v groznih temnicah nesrečni jetniki. Za teh časov so tudi prebivalci bližnjih vasi postali vitezovi

podložniki, kateremu so obdelovali polje ter mu opravljali razne službe v gradu. Tako je spadalo k vsacemu gradu nekaj vasi, in čim več jih je bilo, tem bogatejši in močnejši je bil vitez in skoraj samovladar cele krajine. Iz početka so bili to le sinovi plemenitih rodovin, ki so se pripravljali na očetovem gradu na vitežki stan ter se užé po sedmem letu svoje starosti pošiljali k tujemu vitezu na vaje. Služili so mu kot dvorjaniči sukajoč orožje in uréč se v boji. To je trajalo polnih sedem let. Štirinajsto leto dopolnivi, postali so oprode, ter so smeli nositi orožje v boku in spremljati svojega gospoda k različnim igram in vitežkim slavnostim. Pri tem so se seznanili z mnogovrstnimi vitežkimi navadami in obredi, katere so ravno tako v čislih imeli kakor hrabrost in neustrašenost. Ko je minulo zopet drugih sedem let, podelili so *svečano oprodi plemstvo*. *Pokleknivši pred viteza, obljubil je, da se hoče vse žive dni bojevati le za vero in čast; vitez se je dotaknil z golim mečem njegovega vratú in klečeči je vstal kot vitez z vsemi pravicami in vitežkimi dolžnostmi.*

Podelitev plemstva se je godila z veliko slavo, z bliščem in sijajem; slavili so se turnirji ali bojne viteške igre, lomili so si kopja, ruvali se z meči bodi si peš bodi si jež. Turnir je bilo ograjeno mesto, ob straneh so bili vzvišeni sedeži, sprednji za knjeginje, grofinje in plemenitnice, potem za starejše gospode in druge gledalce. K takim igram so se shajali vitezi iz daljnih krajev, še celó takih nij manjkalo, ki so vse svoje življenje po turnirjih jezdili. Obleka vitezev na turnirjih je bila dragocena in neprodorna; glavo so si pokrivali s čelado, vrhu katere se je vila krasna perjanica; obličje jim je zastirala mrežica; prsa, rámena in noge so bila v samem železji; oboroževali so se s težkimi meči in dolžimi kopji; na lovu in v bitvah so streljali tudi z lokom ter nosili oščepe. V brambo jim je bil ščit ali paveza.

Borili so se peš ali na konjih in sicer vselej le po dva; kdor je nasprotnika porinil s sedla ali mu meč izbil, ta je bil zmagalec, ter je dobil zato lep dar, navadno verižico, ostroge, dragoceno čelado ali meč iz rok knjeginje ali kake plemenite gospé. Časi se je pa tudi zeló žalostno končala igra in mnogi hrabri vitez je močil s svojo krvjo prah na turnišči.

V poznejših časih so jeli tudi neplemenitnikom podeljevati plemstvo, ako se so odlikovali s posebnim junaštvom; marsikateri vojniki je postal plemič zaradi svoje nenavadne hrabrosti v boji. In tako se je čim dalje tem bolje prestvarjalo plemstvo v vojaški stan, in ker so si vitezi v nečast šтели, s čim drugim se boriti nego z orožjem, zatorej so se morali, kadar nij bilo vojne, drug z drugim prepirati in na gradéh se napadati. Mnogi vitezi so tako globoko pali, pozabivši svoj nekdanji poklic, da so jeli mesta napadati ter neoborožene trgovce po cestah pléniti. S skalnatih gradov so prežali na rop in nij ga bilo potnika, ki bi si bil svest imetja in življenja, če se nij pridružil kakej večej oboroženi četi ali se pa z dragimi novci odkupil. Konečno so se jim vendar mesta postavila na čelo, meščanje so se združevali v cehe, in sosedna mesta, posebno kupčijska, najemala so si vojakov zaradi varnosti kupčijskega blaga.

Oj to je bilo žalostno v tem času, ko še nij bilo rednih cest niti železnic; človek je moral potovati po slabih cestah mnogo dni, kamor zdaj lahko pride v malo urah!

Ko 'je naposled začel grometi strelni prah iz pušek in topov, tu užé niso bila zadosti trdna zidanja in viseči mostovi, da bi bili varovali viteza v trdnem gradu pred neusmiljeno kroglo. Telesna moč in osobna hrabrost ste izgubili svojo nekdanjo važnost. Pritlikovec je mogel poslej zlekniti na tla najsilnejšega junaka. In vitezi so jeli odlagati ščite, obešati oklepe v orožnice, zamenjali so kopja s puškami ter zapuščali gradove na nepristopnih mestih, če niso užé poprej propali v razvaline.

Namesto gradov so se začeli vzdigovati po dolinah in ravninah krasni gradiči in vabeče vile. Vitezi so se preselili z visocih gorskih krajev, in vitežtvo je izginilo z sveta.

Trajalo je blizu štiri sto let.

V.

Kaj je pravica.

Kaj je pravica? Pravica je hči nebeska, na zemljo ljudem poslana, da je uči v miru in slogi živeti, drug drugzega spoštovati in ne jemati tega, kar je svojina drugih ljudi. Pravica je velik dar milosti božje, s katerim nas vsemogočni Bog napeljuje k umnemu življenju, ter stori, da moremo ljudje skupaj živeti v družbi in državi.

Tako bi lahko še mnogo napisal, kaj je pravica! Ali, ljubi moji otroci, to raje opustim, ker bi vam mnogo ne koristilo, a vi bi vendar še ne znali, kaj je pravica.

Izbral sem si težko nalogo. Pravica je nekaj, kar se uči po visokih šolah. Kajti vsi sodniki in višji uradniki so se morali učiti pravice. Kako bi vam tedaj mogel na drobno razložiti to, k čemur se je treba toliko pripravljati in toliko šol, malih in velikih prehoditi? A ne hudujte se, moji mali prijatelji, nobena stvar na svetu nij tako težka, da bi se je človek ne mogel naučiti; zato mu je dal Bog neumerjočo dušo in um, a to je óno svojstvo, katero človeka naobrazuje in povikšuje, da postane v resnici to, za kar ga je Bog ustvaril, namreč: kralj vsega stvarstva, kateremu je podložna vsa narava.

Ako je tudi kaka stvar težka, vendar se dadè tako razložiti, da jo morete tudi vi, ki ste še otroci in nada naše boljše prihodnosti, lahko razumeti in v spominu obdržati.

Kaj mi odgovorite nato, ako vam povem, da pravica prebiva v prsih vsacega človeka, da vsak človek, in tako tudi vi, moji otroci, dobro čutite, kaj je pravo, kaj nij pravo. A vendar niste imeli nikoli v rokah take knjige, v katerej so napisane pravice, ki je imenujemo zakone ali postave, a knjiga sama se imenuje zakonik. Kaj mi odgovorite nato, ako vam povem, da vsi ljudjé nosimo v svojem srci neko božje čuvstvo, ki nas uči, da poznamo, kaj je pravo, ter ločimo od onega, kar nij pravo. To isto čuvstvo nas uči Boga spoznati, oživlja tedaj v našem srci vero v pravega Boga. Vi se vsemu temu čudite, kako to more biti, in tudi dobro vem, da me bode kdo izmed vas vprašal: čemu so potlej take knjige, ako pravica prebiva v prsih vsacega človeka? Nu le počasi, ne tako hitro, ljubi moji; vse vam hočem razložiti in vi bode te spoznali, da je vse to popolnoma naravno.

A najpred naj vam povem neko pripovedko, ki mi je ravno zdaj prišla na um.